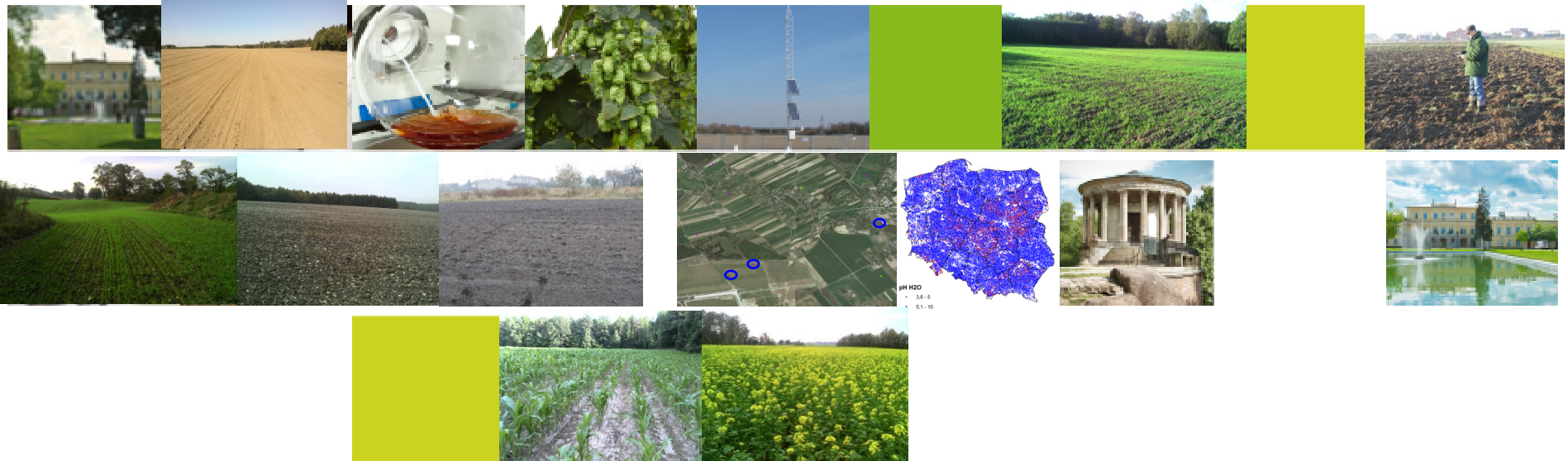

Zagrożenia dla środowiska glebowego w Polsce oraz sposoby ich eliminowania i ograniczania

Zadanie 1.2 „Ocena rolniczych i poza rolniczych zagrożeń dla Środowiska glebowego oraz opracowanie sposobów usuwania lub ograniczania skutków degradacji gleb na obszarach wiejskich”

Zadanie 1.5 „Ocena możliwości ograniczania emisji dwutlenku węgla z rolnictwa przez jego sekwestrację w glebach”

kierownik zadania 1.2: dr Bożena Smreczak; kierownik zadania 1.5: dr Grzegorz Siebielec

wykonawcy: pracownicy Zakładu Gleboznawstwa Erozji i Ochrony Gruntów oraz Zakładu Mikrobiologii Rolniczej, Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa- Państwowego Instytutu Badawczego

Instytut Uprawy
Nawożenia i Gleboznawstwa

Gleby użytkowane rolniczo

MCR ONZ do 2015 r.

7a włączenie do polityki i programów działania każdego kraju zasad zrównoważonego rozwoju oraz zahamowanie utraty zasobów środowiska naturalnego

Funkcje gleb korzyści dla społeczeństwa

wg Schulte i in. (2014)

produkcja biomasy
retencja, transformacja, filtracja
sekwestracja węgla
środowisko życia organizmów żywych
obieg makro i mikroelementów

Zagrożenia główne procesy degradujące gleby

erozja
spadek zawartości MO
zagęszczanie
zasolenie
zanieczyszczenie
spadek różnorodności biologicznej
zasklepanie

WPR

Ocena efektywności wdrażania WPR w odniesieniu do prawidłowego funkcjonowania ekosystemów glebowych powinna być wspierana dowodami naukowymi i wiedzą ekspercką

Założenia

niektóre procesy naturalne i antropogeniczne wpływają degradująco na gleby, ich nasilenie zależy od specyfiki pokrywy glebowej kraju i regionów

główne zagrożenia dla gleb w świetle WPR: erozja, spadek zawartości materii organicznej, spadek różnorodności biologicznej

Procesy degradacyjne ograniczają funkcje gleb i usługi ekosystemów

ocena terenów narażonych na występowanie różnych zagrożeń
zadanie 1.2

działania zaradcze w zakresie ograniczania spadku zawartości materii organicznej w glebach
zadanie 1.5

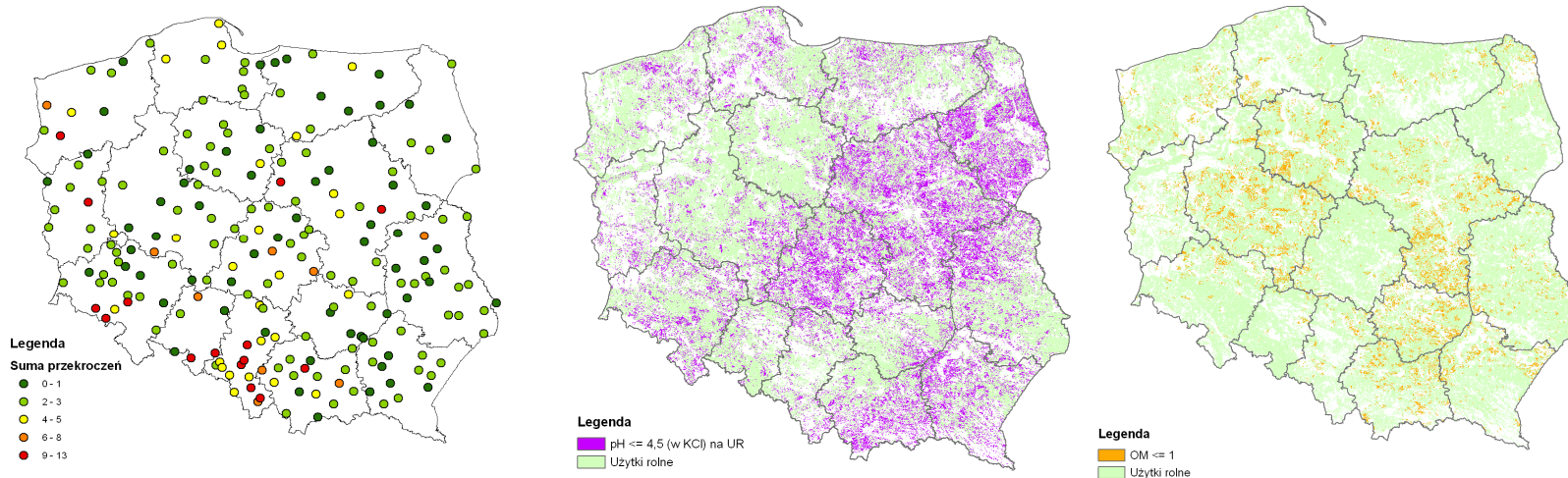
Cel zadania 1.2

Ocena realnych zagrożeń prowadzących do degradacji gleb użytkowanych rolniczo w Polsce oraz ich wpływ na funkcję produkcyjną, siedliskową i retencyjną gleb zgodnie z podstawowymi wskazaniem odpowiednich dokumentów krajowych i UE.

Cele szczegółowe:

- Wytypowanie obszarów użytków rolnych narażonych na współwystępowanie naturalnych i antropogenicznych czynników degradujących środowisko glebowe.
- Wykorzystanie metodyk oceny ryzyka do wyznaczania terenów o zagrożonych funkcjach retencyjnej i siedliskowej na obszarach użytkowanych rolniczo.
- Prognozowanie dalszych zmian jakości środowiska glebowego na obszarach potencjalnego ryzyka z uwzględnieniem różnych scenariuszy
- Opracowanie założeń ukierunkowanych na działania zmierzające do usuwania lub ograniczania degradacji gleb na obszarach ryzyka.

Metodyka wyznaczania terenów ryzyka na UR i analiza ryzyka ekologicznego

Kryteria

Zanieczyszczenie > WD

Rozporządzenie Ministra Środowiska z 9 września 2002 r.

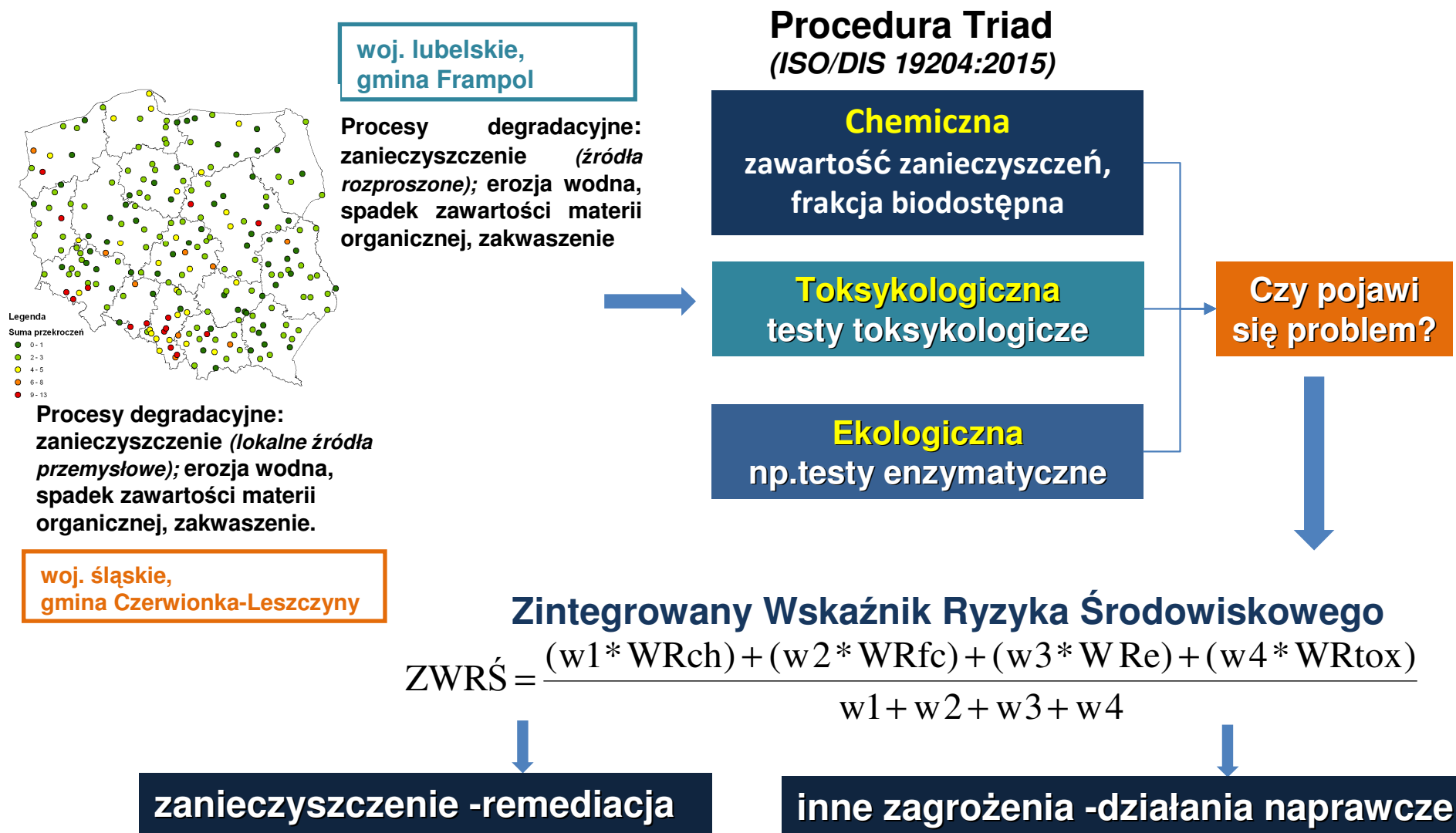
$\text{pH}_{\text{KCl}} \leq 4,5$

Zawartość MO $\leq 1\%$

adaptacja procedury TRIAD do oceny terenów ryzyka

Analiza ryzyka ekologicznego – wdrożenie procedury TRIAD

Monitoring odczynu gleb na terenie Polski

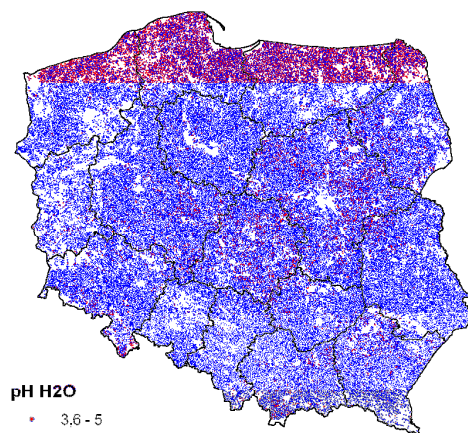
w celu zapewnienia dokładnego i obiektywnego wykorzystanie kryterium pH_{H_2O} podczas ostatecznego wyznaczenia obszarów ONW

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

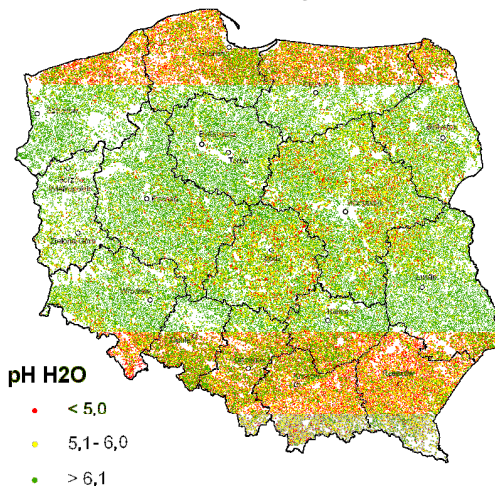
Wskaźniki ryzyka – właściwości gleb uwzględnione przy wyznaczaniu obszarów z ograniczeniami naturalnymi:

- zakwaszenie gleby: $pH \leq 5$ (w wodzie) w wierzchniej warstwie gleby

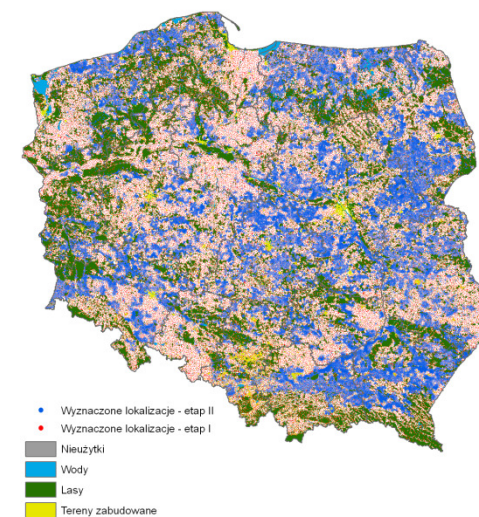
I etap 2014 r.

Analiza danych

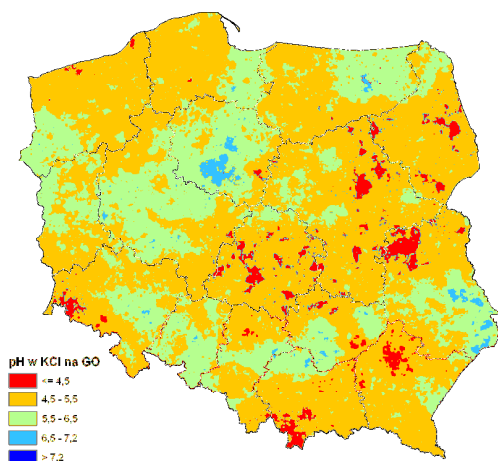
II etap 2015

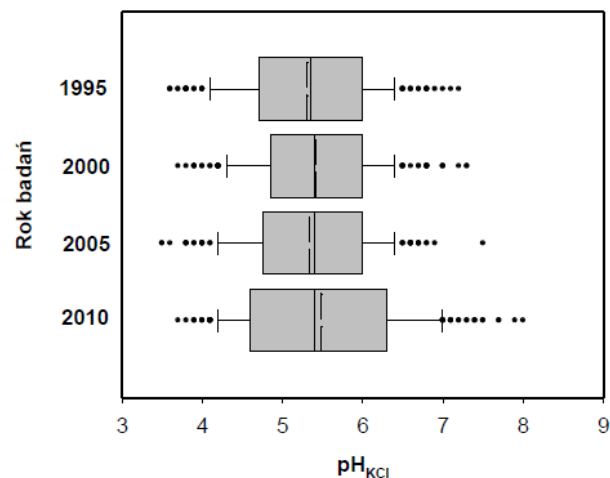
- metodyka wyznaczenia punktów do badań
- instrukcja wykonania prac terenowych
- szkolenie dla pracowników OSChR
- badania porównawcze odczynu gleb
- nadzór nad bazami danych

Raport końcowy: grudzień 2015 r.

Prognozowanie zmian jakości środowiska glebowego na obszarach zagrożonych procesami degradacyjnymi z uwzględnieniem różnych scenariuszy

Mapa 1 Obszary występowania gleb o zróżnicowanym odczynie (pH_{KCl}) na terenie Polski.

Rys. 1 Zmiany odczynu gleb (pH_{KCl}) w Polsce (216 punktów) w trakcie ostatnich 15 lat

prognozowanie stabilnego poziomu pH gleby w czasie

$$pH(t) = pH_{eq} + \frac{e^{-c}}{1 - e^{-c}} \Delta pH = pH_{eq} - \left(\frac{e^{-c}}{1 - e^{-c}} \right) \frac{\Delta t}{10^4 BD d BC} (H_N + H_{AR} - H_{CaO})$$

Opracowanie: A. Łopatka

Ocena wpływu WPR na komponenty środowiska przyrodniczego

Metodyki monitoringu gleb

Metodyka rozszerzonego monitoringu gleb w celu oceny wpływu WPR na komponenty środowiska naturalnego

- zasady wyznaczania punktów do badań
- propozycję analiz glebowych i badań bioróżnorodności
- propozycję stałego monitoringu wód głównych zlewni rolniczych
- wykaz baz danych do analiz przestrzennych
- propozycję podziału zadań pomiędzy instytucje realizujące monitoring

Metodyka oceny aktualnego stanu gleb murszowo-mineralnych, gleb murszowo-torfowych i murszowatych, pod względem zasobności w węgiel na obszarach Natura 2000

- zasady wyróżniania typów gleb pochodzenia organicznego oraz klasyfikacji gleb organicznych zgodnie z nowoczesnymi klasyfikacjami
- analiza zasięgów występowania gleb pochodzenia organicznego na użytkach zielonych objętych ochroną w ramach sieci Natura 2000
- analiza bazy danych archiwalnych profili wzorcowych zlokalizowanych na glebach pochodzenia organicznego pod TUZ cennymi przyrodniczo
- zakres i zasady organizacji prac terenowych oraz zakres badań laboratoryjnych

Cel zadania 1.5

Ocena możliwości ograniczenia emisji dwutlenku węgla i zwiększenia zasobów materii organicznej w glebie poprzez zmiany polityki rolnej, jako element rolnictwa zrównoważonego, uwzględniającego potrzeby ochrony gleb i przeciwdziałania zmianom klimatycznym.

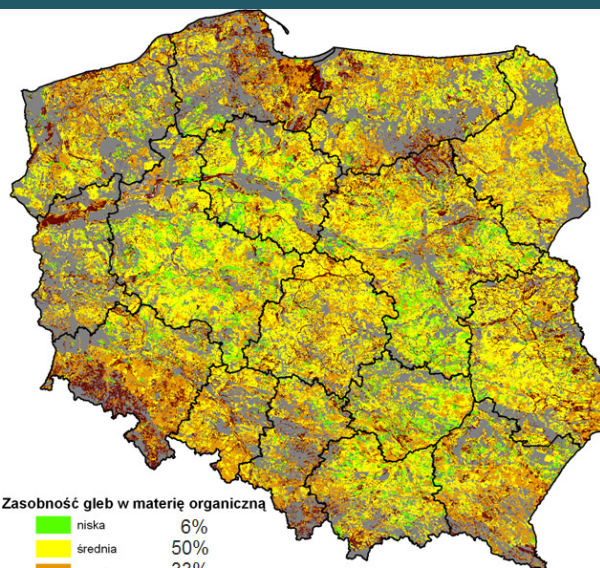
Cele szczegółowe:

- Wyznaczanie gleb zagrożonych ubytkiem węgla oraz posiadających duży potencjał sekwestracyny. Prognozy zmian zawartości węgla w glebie w ujęciu przestrzennym.
- Ocena wpływu czynników środowiskowych, agronomicznych oraz ekonomiczno-organizacyjnych na procesy akumulacji węgla w glebie.
- Określenie wskaźników akumulacji węgla w glebie w zależności od sposobu użytkowania, agrotechniki i zmianowania.
- Ocena potencjału sekwestracynego rolnictwa związanego z możliwością stosowania nawozów i odpadów organicznych.
- Ocena instrumentów polityki rolnej i zasad gospodarowania pod kątem wspomaganie sekwestracji węgla w glebach.

Aktualizacja bazy danych o zawartości materii organicznej w glebach

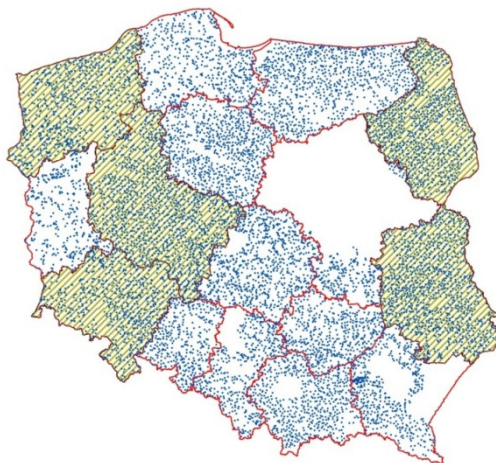
BS

Zasobność gleb w materię organiczną
 niska <1%
 średnia 1-2%
 wysoka: 2-3,5%
 bardzo wysoka: >3,5%

śr = 2.2%

Utworzenie cyfrowej bazy danych obejmującej zbiór 10 000 danych archiwalnych i wyników powtórnych badań zawartości Corg w glebach

id	id_gleby	nr	pow	stary	nr_adm	nr_poleci	nr	nr	nr	powal	ok	powal_j	powal_kom	typ	p1	p2	p3	p4	p5	stp	
1	Punkt	1572	0	geostyn	5	30	9	1300	1	igdm	geostyn	geostyn	2	B	igdm	igdm				28	igdm
2	Punkt	1574	0	geostyn	4	19	14	1300	2	igdm	geostyn	geostyn	2	B	igdm	igdm				28	igdm
3	Punkt	1575	0	geostyn	4	18	9	1300	2	igdm	geostyn	geostyn	2	B	igdm	igdm				28	igdm
4	Punkt	1573	0	geostyn	4	20	7	1391	4	igdm	geostyn	geostyn	4	A	igdm	igdm				44	igdm
5	Punkt	1576	0	geostyn	5	23	7	1391	5	igdm	geostyn	geostyn	4	A	igdm	igdm				44	igdm
6	Punkt	1595	0	geostyn	5	27	9	1391	6	igdm	geostyn	geostyn	4	A	igdm	igdm	igdm			44	igdm
7	Punkt	1579	0	geostyn	5	22	9	1392	7	igdm	geostyn	geostyn	2	B	igdm	igdm				28	igdm
8	Punkt	1580	0	geostyn	5	24	9	1392	8	igdm	geostyn	geostyn	2	A	igdm	igdm				28	igdm
9	Punkt	1581	0	geostyn	5	28	7	1392	9	igdm	geostyn	geostyn	4	B	igdm	igdm				48	igdm
10	Punkt	1582	0	geostyn	5	25	7	1392	10	igdm	geostyn	geostyn	4	B	igdm	igdm				48	igdm
11	Punkt	1586	0	geostyn	5	29	9	1392	11	igdm	geostyn	geostyn	2	D	igdm	igdm				20	igdm
12	Punkt	1582	0	geostyn	5	26	9	1393	12	igdm	geostyn	geostyn	2	B	igdm	igdm				28	igdm
13	Punkt	1587	0	geostyn	1	11	7	1454	13	igdm	geostyn	geostyn	4	A	igdm	igdm				44	igdm
14	Punkt	1588	0	geostyn	2	6	9	1454	14	igdm	geostyn	geostyn	2	B	igdm	igdm				28	igdm
15	Punkt	1560	0	geostyn	2	10	9	1454	15	igdm	geostyn	geostyn	2	A	igdm	igdm				28	igdm
16	Punkt	1576	0	geostyn	5	21	9	1454	16	igdm	geostyn	geostyn	1	B	igdm	igdm				18	igdm
17	Punkt	1581	0	geostyn	2	17	30	1455	17	igdm	geostyn	geostyn	2	B	igdm	igdm				28	igdm
18	Punkt	1584	0	geostyn	2	8	11	1455	18	igdm	geostyn	geostyn	2	B	igdm	igdm				28	igdm
19	Punkt	1585	0	geostyn	2	11	9	1455	19	igdm	geostyn	geostyn	2	B	igdm	igdm				28	igdm
20	Punkt	1586	0	geostyn	2	12	11	1455	20	igdm	geostyn	geostyn	2	B	igdm	igdm				28	igdm
21	Punkt	1588	0	geostyn	2	9	7	1456	21	igdm	geostyn	geostyn	4	A	igdm	igdm				44	igdm
22	Punkt	1589	0	geostyn	3	16	7	1456	22	igdm	geostyn	geostyn	4	A	igdm	igdm				44	igdm
23	Punkt	1572	0	geostyn	3	17	9	1457	23	igdm	geostyn	geostyn	2	B	igdm	igdm				28	igdm
24	Punkt	1589	0	geostyn	2	12	3	1517	24	igdm	geostyn	geostyn	2	B	igdm	igdm				28	igdm
25	Punkt	1582	0	geostyn	2	14	11	1518	25	igdm	geostyn	geostyn	3	B	igdm	igdm				38	igdm
26	Punkt	1583	0	geostyn	2	15	6	1518	26	igdm	geostyn	geostyn	4	B	igdm	igdm				48	igdm
27	Punkt	1587	0	geostyn	2	5	7	1519	27	igdm	geostyn	geostyn	4	B	igdm	igdm				48	igdm
28	Punkt	1570	0	geostyn	3	13	5	1519	28	igdm	geostyn	geostyn	5	A	igdm	igdm				54	igdm
29	Punkt	1571	0	geostyn	3	16	7	1519	29	igdm	geostyn	geostyn	4	B	igdm	igdm				48	igdm
30	Punkt	1584	0	geostyn	3	14	11	1520	30	igdm	geostyn	geostyn	2	B	igdm	igdm				28	igdm
31	Punkt	1588	0	ieroczn	1	2	8	1582	31	igdm	ieroczn	ieroczn	5	A	igdm	igdm				54	igdm
32	Punkt	1587	0	ieroczn	1	3	8	1582	32	igdm	ieroczn	ieroczn	4	A	igdm	igdm				44	igdm
33	Punkt	1589	0	ieroczn	1	2	13	1582	33	igdm	ieroczn	ieroczn	5	A	igdm	igdm				54	igdm
34	Punkt	1268	0	ieroczn	5	1	7	1691	34	igdm	ieroczn	ieroczn	4	A	igdm	igdm				44	igdm
35	Punkt	1268	0	ieroczn	4	10	7	1795	35	igdm	ieroczn	ieroczn	6	B	igdm	igdm				60	igdm
36	Punkt	1267	0	ieroczn	4	11	7	1795	36	igdm	ieroczn	ieroczn	4	A	igdm	igdm				48	igdm
37	Punkt	1261	0	ieroczn	3	3	20	1815	37	igdm	ieroczn	ieroczn	2	B	igdm	igdm				28	igdm
38	Punkt	1262	0	ieroczn	3	4	7	1815	38	igdm	ieroczn	ieroczn	4	B	igdm	igdm				48	igdm
39	Punkt	1257	0	ieroczn	3	25	7	1816	39	igdm	ieroczn	ieroczn	4	A	igdm	igdm				44	igdm
40	Punkt	1256	0	ieroczn	3	24	7	1816	40	igdm	ieroczn	ieroczn	4	A	igdm	igdm				44	igdm
41	Punkt	1259	0	ieroczn	3	21	9	1816	41	igdm	ieroczn	ieroczn	4	A	igdm	igdm				44	igdm
42	Punkt	1263	0	ieroczn	3	9	9	1816	42	igdm	ieroczn	ieroczn	6	B	igdm	igdm				60	igdm
43	Punkt	1263	0	ieroczn	4	27	5	1817	43	igdm	ieroczn	ieroczn	6	B	igdm	igdm				60	igdm
44	Punkt	1264	0	ieroczn	4	13	5	1817	44	igdm	ieroczn	ieroczn	7	B	igdm	igdm				70	igdm
45	Punkt	1265	0	ieroczn	4	12	7	1817	45	igdm	ieroczn	ieroczn	7	B	igdm	igdm				70	igdm

Slajd 11

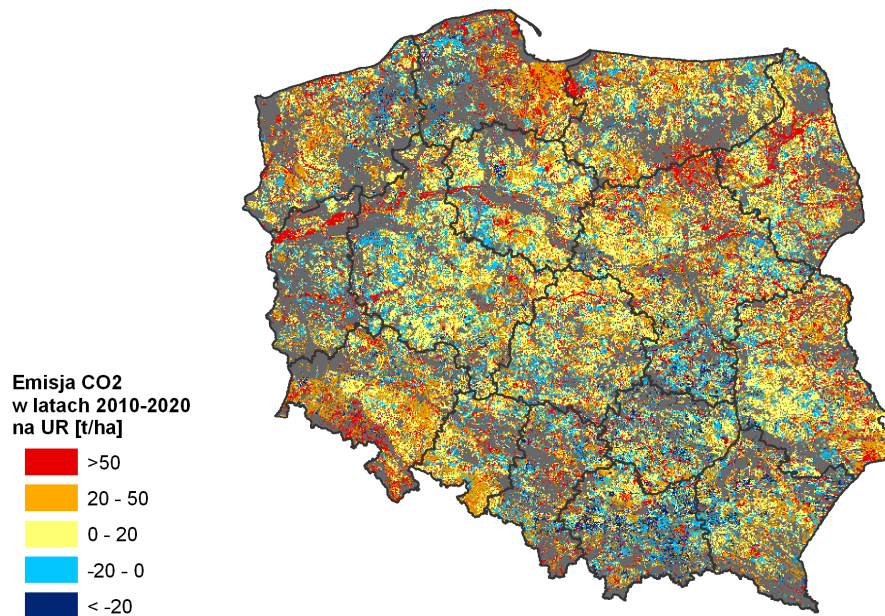

BS1

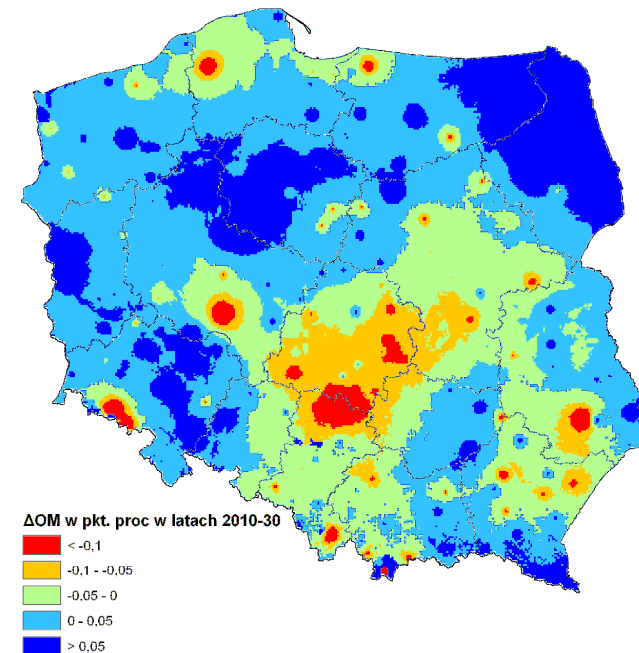
BS; 11.11.2015

Prognozy zmian zawartości materii organicznej do roku 2030

w oparciu o dane z profili wzorcowych oraz dane klimatyczne i strukturę zasiewów

W oparciu o dane z monitoringu chemizmu gleb, mapy glebowo rolniczej, obsady zwierząt oraz danych klimatycznych

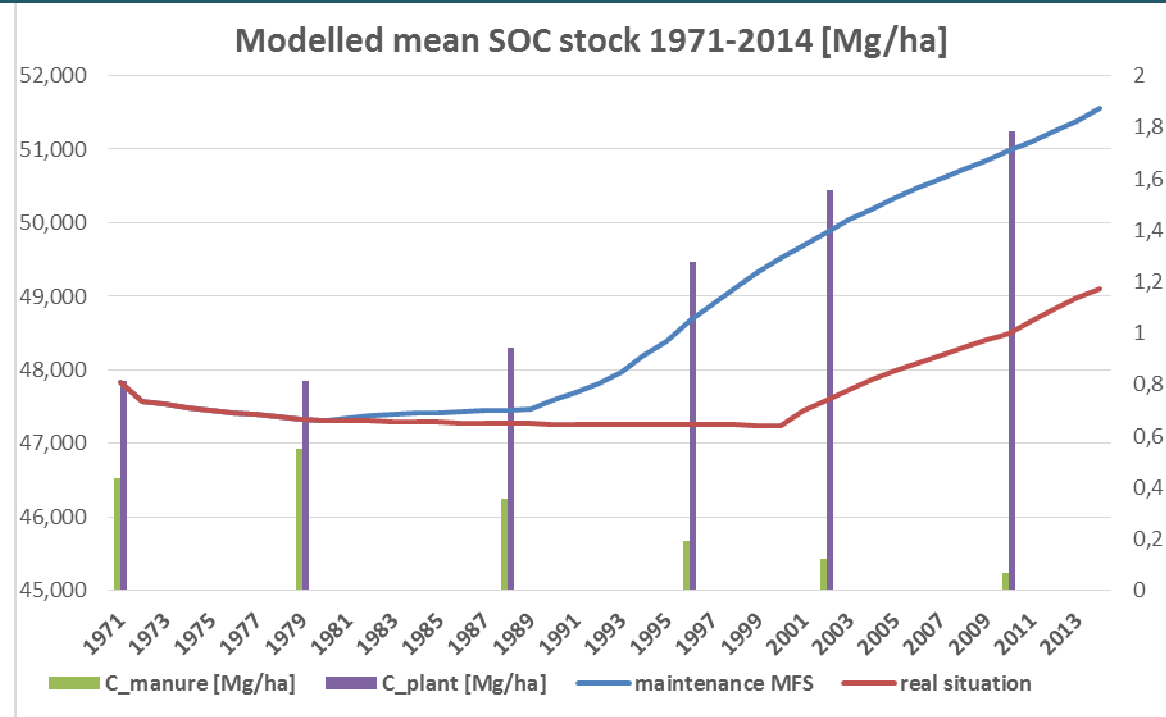
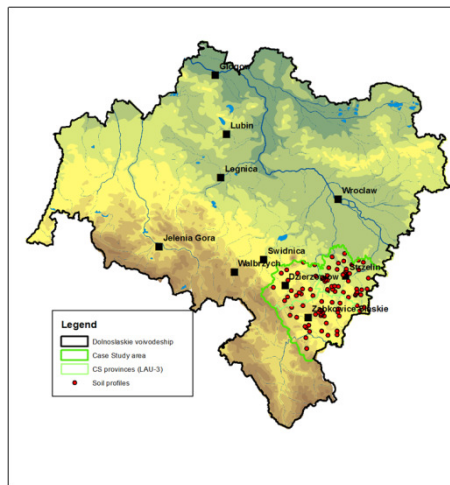

$$\frac{OM_f - OM_i}{\Delta t} = a \cdot OM_i + b \cdot \text{bilansOM} + c \cdot T + d \cdot \text{KBW} + e$$

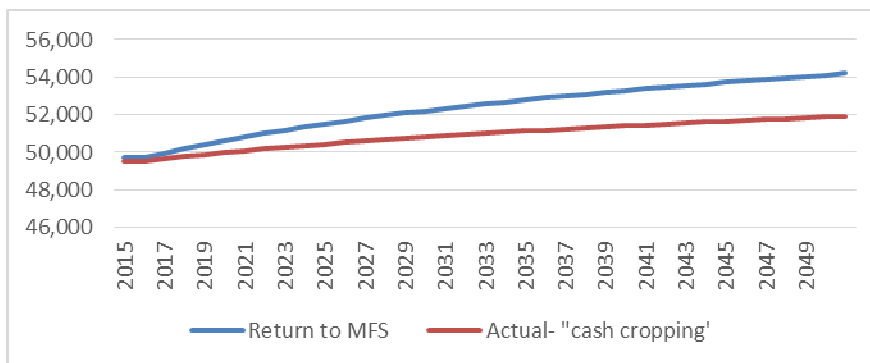
gdzie $a = -0,0188 \pm 0,0014$; $b = 0,0049 \pm 0,0014$; $c = 0,0094 \pm 0,0021$; $d = 0,000131 \pm 0,000031$; $e = -0,040 \pm 0,017$

Prognoza zmian zawartości węgla dla scenariuszy rozwoju rolnictwa na bazie danych środowiskowych i agronomicznych (pogłowie zwierząt, struktura zasiewów, wysokość plonów oraz nawożenie z okresu 1960-2010 w seriach co 8-10 lat) - model ROTH-C

Obszar testowy

Pula C (Mg/ha) oraz dopływy C z obornika i resztek poźniwnych wg modelu Roth-C dla danych ze spisów rolnych (czerwony) i hipotetycznego scenariusza produkcji roślinno-zwierzęcej (lata 1970-2013)

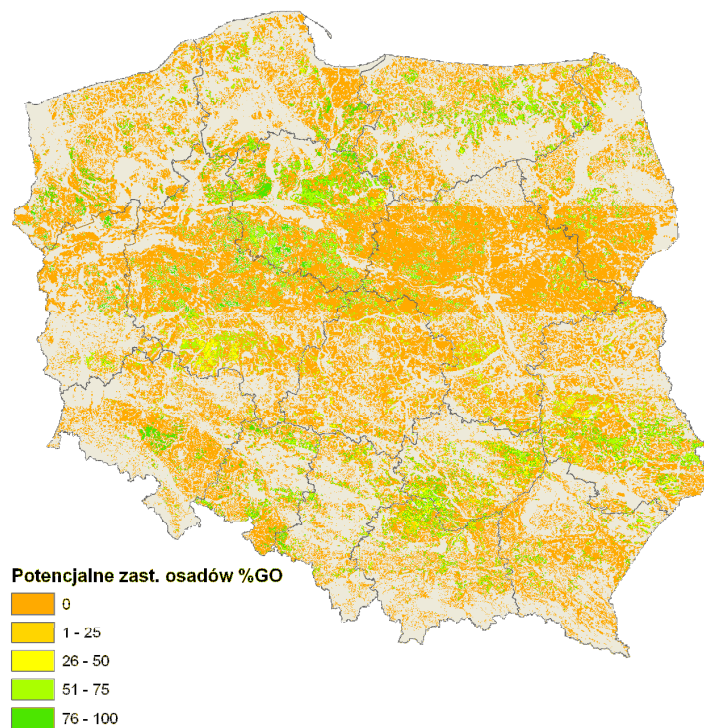
Pula C wg modelu Roth-C dla aktualnego scenariusza specjalistycznej produkcji rolniczej (struktura zasiewów, plony, obsada zwierząt) (czerwona linia) oraz hipotetycznego scenariusza powrotu do produkcji mieszanej (niebieska linia)

Określenie wieloletniego wpływu systemów uprawy roli, zmianowania oraz nawożenia organicznego na procesy akumulacji węgla w glebie na podstawie danych literaturowych- podsumowanie doświadczeń europejskich

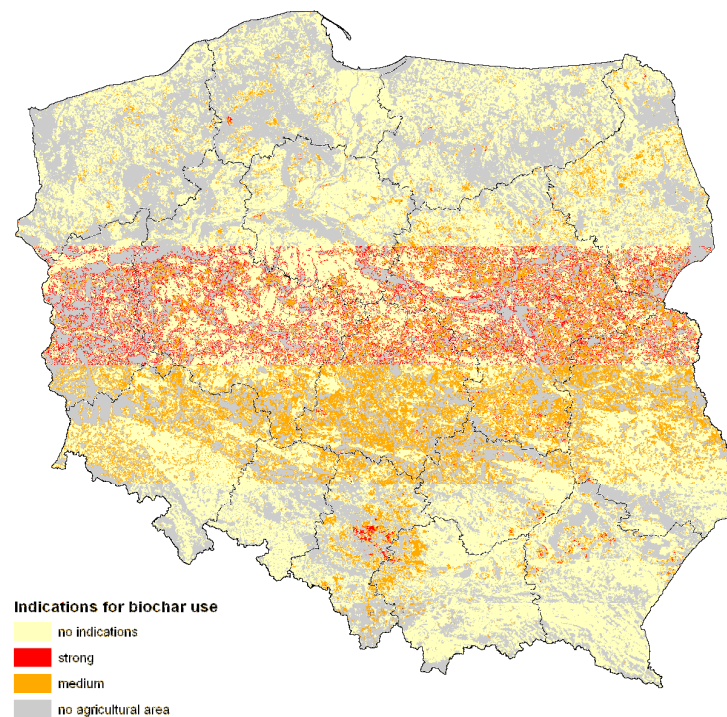
Zabiegi	Zawartość C	Pula C	Emisja CO ₂	Emisja N ₂ O
Rotacja				
<i>Monokultura (scenariusz bazowy)</i>	1.00	1.00	1.00	1.00
Rotacja	1.00	0.99	n.d.	n.d.
Międzyplony	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
<i>Bez nawozu zielonego/międzyplon (scenariusz bazowy)</i>	1.00	1.00	1.00	1.00
Nawóz zielony, międzyplon	1.16	1.10	1.64	1.81+
Uprawa roli				
<i>Konwencjonalna (scenariusz bazowy)</i>	1.00	1.00	1.00	1.00
Zerowa	1.03	1.07+	1.28+	3.24+
Bez odwracania	1.08+	1.06+	1.09	1.02
Nawożenie				
<i>Nawożenie mineralne N (scenariusz bazowy)</i>	1.00	1.00	1.00	1.00
Organiczne - obornik	1.23+	1.17+	1.04	0.83
Organiczne - gnojowica	1.21+	1.26+	1.32+	5.13+
Organiczne - kompost	1.37+	1.31+	1.39	5.15
<i>Usuwanie resztek (scenariusz bazowy)</i>	1.00	1.00	1.00	1.00
Resztki poźniwne jako nawóz	1.07+	1.07+	5.88+	12.08+

Określenie potencjału sekwestracji egzogennej materii organicznej

przestrzenny rozkład gleb o dużym potencjale wykorzystania osadów ściekowych do nawożenia

przestrzenny rozkład gleb o średnim i dużym potencjale wykorzystania biowęgla

Potencjalne obszary zastosowania osadów ściekowych obejmują 8,4% GO w Polsce co stanowi obszar około 0,905 mln ha (GO = zasiewy + uprawy trwałe wg PSR2010 stanowią 10,826 mln ha)

Lista oraz obecność praktyk sprzyjających ochronie gleb w polityce rolnej UE i przepisach krajowych

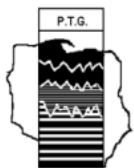
Praktyki rolnicze	Forma degradacji gleb jakiej przeciwdziała instrument				
	Erozja	Spadek materii organicznej	Zagęszczenie	Spadek bioróżnorodności gleb	Zakwaszenie
Rotacja ze zbożami		PRŚ-Zrównoważone rolnictwo Nowy PROW-PRŚK (Program Rolno środowiskowo Klimatyczny) GAEC2 Ochrona materii organicznej Nowa WPR – Dywersyfikacja upraw			
Rotacja z bobowatymi		WPR-dopłaty do bobowatych	WPR-dopłaty do bobowatych	PRŚ-Zrównoważone rolnictwo	
Rotacja z ugorowaniem				PRŚ-Zrównoważone rolnictwo Nowa WPR – Obszary proekologiczne	
Wsiewki	PRŚ-Ochrona gleb i wód Nowy PROW-PRŚK	PRŚ-Ochrona gleb i wód Nowy PROW-PRŚK			
Rotacja z międzyplonem	PRŚ-Ochrona gleb i wód Nowy PROW-PRŚK	PRŚ-Ochrona gleb i wód Nowy PROW-PRŚK			
Rotacja z zielonym nawozem		PRŚ – Ekologiczne rolnictwo Nowy WPR – Ekologiczne rolnictwo	PRŚ – Ekologiczne rolnictwo Nowy WPR – Ekologiczne rolnictwo		

Wymierne rezultaty realizacji zadania 1.2 i 1.5

Efekty realizacji zadań	2011	2012	2013	2014	2015	Razem
Publikacje	3	3	13	4	10	33
Metodyki	-	-	-	3	-	3
Monografie	-	-	-	1	-	1
Zeszyty Studia i Raporty IUNG-PIB	-	-	1	-	1	2
Referaty	5	15	14	10	9	53
Postery	2	4	12	9	9	36
Organizacja konferencji	1	1	2	2	2	8
- liczba uczestników	97	67	180	250	280	874
- referaty	10	16	37	48	27	138
- postery	-	20	120	53	53	246

2015
International
Year of Soils

Międzynarodowy Rok Gleb Krajowa Platforma Glebowa

***Warsztaty naukowe
„Współczesne zagrożenia dla funkcji gleb” 23 czerwca 2015 r.***

„Instrumenty i metody przeciwdziałania degradacji gleb użytkowanych rolniczo”, 8-9 października 2015 r.

**Integracja na poziomie kraju osób związanych
z tematyką glebową.**

Instytut Uprawy
Nawożenia i Gleboznawstwa

ONZ: Cele Zrównoważonego Rozwoju do 2030 r.

Cel 15: Chronić, przywrócić i promować zrównoważone wykorzystywanie ekosystemów lądowych, zarządzać lasami w sposób zrównoważony, zwalczać pustynnienie, zatrzymać i odwrócić proces degradacji gleby, powstrzymać straty w bioróżnorodności.

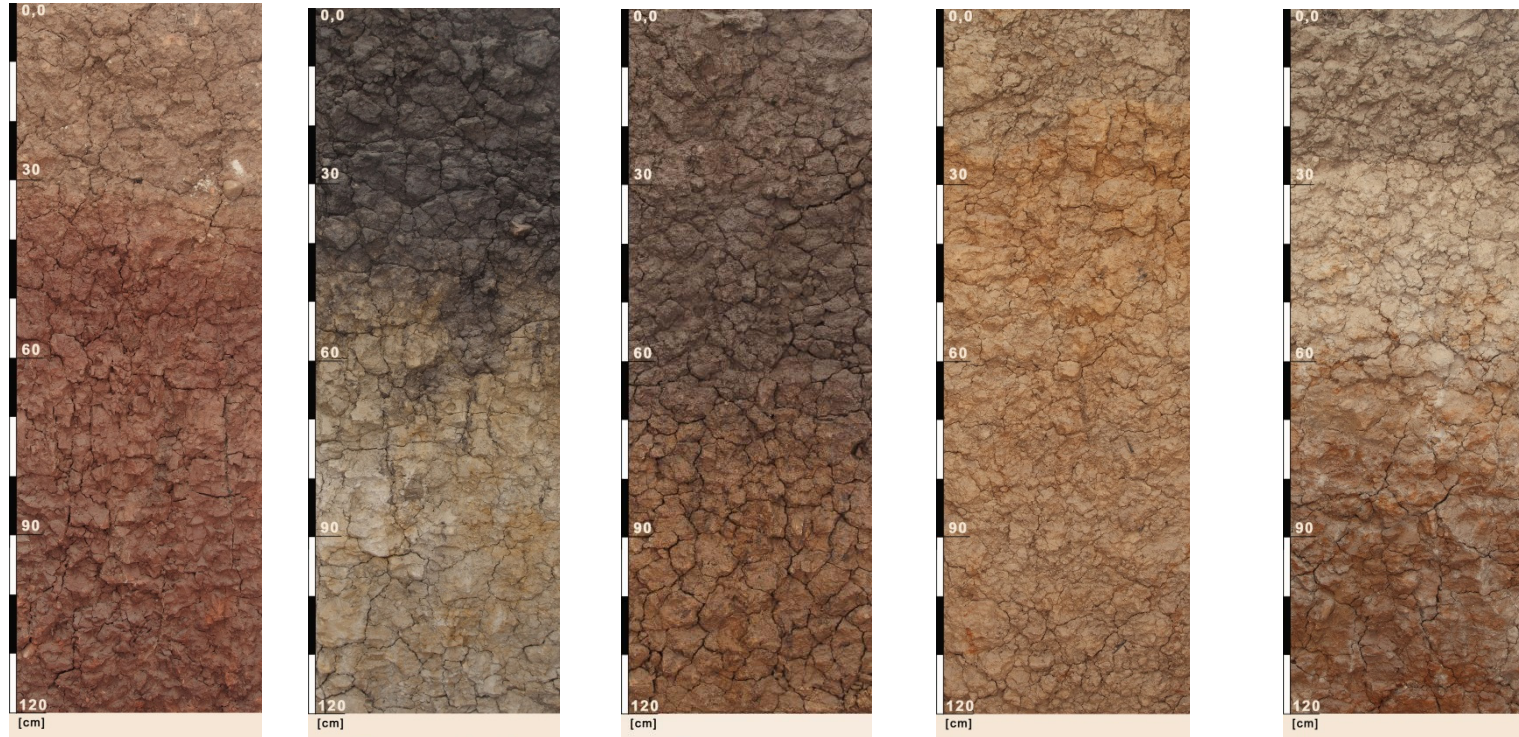

wymagania Wspólnej Polityki Rolnej

współpraca naukowa, badania i dowody naukowe oraz wiedza ekspercka

Gleby Polski – warto je chronić!

Dziękujemy za uwagę